

ra æterna. Huius ecclesiæ pars exultat iam & regnat
in cælis, pars autem peregrinatur adhuc & laborat
in terris. Ipsa est una sancta ecclesia, in qua nunc iusti
ficamur, in qua tunc glorificabimur. **I**stam bonam
matrē sicut boni filij unanimiter diligamus. **H**uius
ergo matris gemitus nemo despiciat, in omni dō ei
nemo contēnat, de sinu eius nemo discedat. **I**pse em̄
ad dei patris perueniet hæreditatē, qui ecclesiæ ma-
tris in fide & dilectiōe seruauerit unitatem. In eccle-
sia ergo catholica pmanere, diuinis eloquijs humili-
ter obedite, præcepta dei solcite custodite. **Q**ui em̄
præcepta domini contemnunt, semper ardebunt: q̄
uero mandata eius custodiunt, sine fine gaudebunt.
Et sicut cōtemporibus erit æterna mors & æterna
misericordia, sic obediētibus æterna uita dabitur & æter-
na læticia per Iesum Christum filium dñm nostrum,
qui uiuit & regnat in secula seculorum Amen,

IN OCTAUA

Paschæ. Iohannis, XX.

**In illo tempore Cum sero esset die illo
una sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi
erant discipuli cōgregati propter metum
Iudæorum. Et reliqua,**

Quoties legimus discipulos in domini passiōe
timuisse, & post eius resurrectionem propter
metum Iudæorum in conclauis resedisse, non
cum indignatione accipiendū est, sed fragilitati eorū
concedendū. Fragiles namq; & infirmi, necdū gratia
spūs sancti pleniter fuerant corroborati, q̄a sicut em̄

Johan. 7. angelista ait: **N**ecdum erat spūs datus, q̄a Iesus nondum fuerat glorificatus. Sed q̄ prius, p̄pter metū Iudæorum in cōclauī residebāt, postquā sp̄m̄ sanctum uisibiliter acceperunt, tāta constātia sunt cōfirmati, ut absq̄ ulla trepidatione ante principes & sacerdotes dñm confiterent. factum t̄q̄ cernimus in apostolis per quandā similitudinē, quod solet fieri in aquis, q̄ dum naturaliter liquidæ sunt, si nimio gelu tactæ fuerint, ad tantā duritiā perueniunt, ut in crySTALLū durissimū lapidē conuertant, ita ut uix ferro secari possint. Sic & discipuli ante donationē spūs sancti, infirmitate carnis grauati timebāt, sed postq̄ spūs sancti gratia sunt cōstipulati, int̄m̄ fortes sunt redditi, ut q̄ prius, p̄pter metū Iudæorum residebant in cōclauī, postmodū gaudentes à conspectu cōcilij irent, dicentes se esse dignos pro noīe Iesu contumeliā pati.

Actū. 5.

videamus quanta fortitudine Petrus apostolus, accepto sp̄i sancto, durus erat. Qui em̄ prius ad uocē ancillæ dñi & magistrū suū negauerat, postea ante tremendos principes, & metuendas p̄tēs, libera uoce eū cōfessus est, dicēs: Obedire oportet deo magis q̄

Actū. 5.

hoībus. Et itē: Si iustū est, uos potius audire q̄ dñm, iudicate. Non em̄ possumus quæ uidimus & audiimus, nō loqui. Quod aut̄ ait, [una sabbator] ipsam diem dñicæ resurrectionis intelligere debemus, quā ob honorem & reuerentiam eiusdem resurrectionis, dominicam nominamus. **Quinquies** autem in eadē die dñs hominibus resurgēs à mortuis apparere uoluit. **Primo** apparuit **Mariæ Magdalena**, de qua egerat septem dæmonia, stenti ad monumentum. **Secundo**, eidem **Mariæ** cum altera fœmina, eodem nomine nuncupata, pergentibus nunciare discipulis su-

Is illius resurrectionem, quando accesserunt & tenuerunt pedes eius. **Tertio, Simoni Petro.** Quod quavis euāgelista, qualiter uel quō ei apparuit, non manifestet, tñ quia apparuerit non tacet. **Quarto,** eunti bus duobus discipulis in castellum **Emaus,** quando cognouerunt eum & in fractione panis. **Et illis regressis in Ierusalem,** & inueniētibz undecim cōgregatos, & dicentibus, quia surrexit dñs uere & apparuit **Simoni,** tūc quinta uice uenit Iesus, & stetit in medio. **Et hoc ē,** qđ nūc euāgelista dicit, [Cū esset sero, & reliq.] **Rationabiliter** aut̄ quæri potest, quō dñs post resurrectionem uerum corpus habens, ad discipulos foribus clausis intromitti potuit. Sed qđ hoc mirabile factum, ex se non facile cognosci potest, de alijs mirabilioribus eius opibus uel miraculis unum ad memoriam reducamus. **Nam** uniuersalis ecclesia confiteatur eum ex uirgine esse natum. **Quid ergo est mirum,** si incorruptibilia & immortalia membra ad discipulos ianuis clausis introduxit, qđ mortale & corruptibile corpus ex utero uirginis clauso eduxit? **Igit̄** si quod maius est fecit, non est mirum, si quod minus est facere potuit. **Nō enim** diuina mysteria humana ratione pleniter cōprehendi possunt, teste **Psalmista,** qđ ait: **Nimis p̄fundæ factæ sunt cogitationes tuę.** **Hinc** **Psalm. 96**
& Propheta alias dicit: **Quis cognouit sensum domini?** aut quis consiliarius eius fuit? **Vnde** & **Apostolus** **Roma. 11**
Paulus, ut magnitudinē mysteriorū dei pleniter cōprehēdi non posse ostenderet, ait: **O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei,** qđ incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uia eius? **Sed** quid frans in medio eius dixerit, audiamus: **Bar vobis.**
Pulchre dñs post resurrectionē discipulis suis primū

pacem cōmendauit, ostendens nimirum discordiam angelorum & hoīm, per suā resurrectionem pacificam. Ex illo em̄ tempore, quo primus homo peccādo à consortio angelorū segregatus est, inter eos magna extitit discordia, Vnde in ueteri testamento angeli ab hominibus frequēter adorati fuisse legūtur. Sed post dñi resurrectionem nō permittunt se ab hominibus adorari in terris, qm̄ deum hominē adorāt in caelis. **Qua** ex re (ut ait Iohānes in Apocalypsi) dū uellet angelum adorare, prohibuit eum angelus, dicens: **Vide ne feceris, conseruus tuus sum & fratrum tuorum habētium testimonium Iesu. deum adora.** Hanc ergo pacē per suam resurrectionem redditam ostendens, ait discipulis dicens: [Pax uobis] **Quia** (sicut **Apostolus** ait) ipse est pax nostra, qui fecit utraq; unum, & medium parietem dissoluēs maceriae, & legem mandatorum decretis euacuās, ut condat in se duos in unum nouum hominem, & reconciliās ambos in corpore suo, per crucem interficiens inimicitias in carne sua. **Et ueniens euāgelizauit pacē his q; prope, & his qui lōge erant: qm̄ per ipsum accessum habemus om̄es ad deum in uno spiritu. Et cū hoc dixisset, ostendit eis manus et latus.** Lucas euangelista, qui hanc apparationem descripsit, dicit: q̄a cū stetisset Iesus in medio eorū, conterriti & conturbati, existimabant se spiritum uidere. **Ad horum ergo dubitationē auferendā, atq; fidem corroborandam, ostendit eis manus & latus, ut per infixionē clauorum & apertionē lateris, illum esse intelligerent, quem ante clauis uiderant affixū, & lancea perforatum.** Turbatio igitur apostolorū, nostrae fidei cōfirmatio est. Sauisi sunt ergo discipuli, viso dño.

Apoc. 19.

ep. 1.

Merito discipuli q de passione dñi contristati fuerāt,
 de eius resurrectione lætati sunt, ut impleretur quod
 eis à dño prædictum fuerat. **Iterū uidebo uos, & gau** *Johan. 16*
debit cor uestrū. Nec absq̄ magno gaudio esse pote
 rant, cum dñm uiuentem uidebant, quē saltem mor
 tuum cernere cupiebant. **Dirit ergo eis iterum:**
Pax uobis. Semel & iterū post mortē uel post re
 surrectionē pacem discipulis cōmēdauit, ut q̄s ante
 passionem in pace reliquerat, post resurrectionē in
 ea eos inueniret. Nam pergens ad passionem, pacem
 eis commendauit, dicens: **Pacem meam do uobis, pa** *Joha. 14*
cem meā relinquo uobis. A mortuis autē resurgēs,
 eandē reassignauit, dicens: **Pax uobis.** Ac si dice
 ret: In pace uos dimisi, in pace uos inueniam. Vel cer
 te gemina m pacem discipulis commēdauit, ut illos
 sua uisione dignos esse ostenderet, qui pacem & con
 cordiam puro corde cōseruant, & geminā dilectio
 nem, dei uidelicet & proximi, habent. Hanc autem
 pacem reprobis non retinēt. Quamuis enim adulteri
 cum adulteris, fornicatores cū fornicatoribus, rapa
 ces cum rapacibus, homicidæ cum homicidis, pacē
 habere uideantur, tamen nō ueram pacem possidēt,
 teste Psalmista uel ppheta q̄ ait: Non est pax impijs,
 dicit dñs. Et Apostolus: Sine pace & castimonia ne
 mo uidebit deū. Fideles nanq; eandē pacem firmitus
 retinent, cum contra aduersa patiētiam continent.
 De talibus p̄ Psalmistā dicitur: Pax multa diligenti *Psalm. 118*
 bus legem tuam, & non est illis scandalū. Quam dñs
 cōmendans discipulis, ait: **Habete sal in uobis, & pa** *Marci. 9*
cem habere inter uos. Sicut misit me p̄r, & ego mitto
 uos. Missio in scripturis aliqñ ad incarnationē, aliqñ
 ad dilectionē pertinet. Ad incarnationē, sicut Apo-

Gala. 4

Roma. 8

stolus ait: At ubi uenit plenitudo tēporis, misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erāt redimeret. Et iterum: Misit deus filium suū in similitudine carnis peccati. Ad directionem, sicut idem Apostolus ait: Misit deus spm̄ h̄i sui in corda n̄ra, clamantē abba pater. Sed utrūq; genus missionis, dñs uno uersiculo cōprehendit, cū ait: **Sicut misit me pater, et ego mitto vos.**

Misit em̄ deus pater filium suū, qñ cōstituit eū incarnari. Misit filius apostolos, qñ ad eādem incarnationem predicandam in uniuersum orbem eos direxit.

Vel sicut misit deus pater filiū suū, ad diuersa opprobria & passiones sufferēdas, sic & filius apostolos nō ad honorē & gloriam huius seculi accipiendā, sed ad angustias, & iniurias, & opprobria, & uarias persecutiones sustinendas. **Hoc cū dixisset, insufflauit, & dixit eis: Accipite spm̄ sanctum.** Bis scriptū legimus apostolos manifesta datione spiritū sanctum accepisse, nunc primum domino cōsistente in terra,

postmodum uero eo præsidente in celo. Quari potest, quare dominus discipulis dixerit, [Accipite spiritum sanctum.] Nūquid hactenus spiritum sanctū non acceperant, quando eis potestatem dederat candidi supra omnem uirtutem inimici, dicens illis: In nomine meo dæmonia eijcite, leprosos curate, gratis accepistis, gratis date: Et quō hoc faciebant, si spiritum sanctum non habebant? Habebant utiq;. Sed & nostram assertionē approbat dominus, dicēs Iudæis: Si ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij uestri in quo eijciunt? Ergo prius spiritum sanctū habuisse credendi sunt. Quia nisi spiritus sancti gratia essent illuminati, neq; dæmonia eijcerēt, neq; uirtutes face-

Luc. 11

rent, neq̄ illum uerum deum esse crederent. Sed primum spiritum sanctum habebant, ut bene uiuerent: postea eundem perfectius acceperunt, ut ad prædicandum idonei essent, ut & corde crederent ad iustitiam, & ore cõfiterentur ad salutem. Vnde impletum est, quod per Moysen dictum fuerat: Suxerunt mel de petra, & oleum de firma petra. Nunquam legimus quod populus, qui per quadraginta annos manna in cibum accepit, mel uel oleum de petra suxerit, sed tantum aquam. Quod enim in illis historialiter impletum non fuit, in apostolis credimus esse spiritualiter completum. Petra enim (ut ait apostolus) erat Christus. Dulcedo mellis & suauitas olei, gratiam spiritus sancti significat, quæ omnibus suauitatibus suauior inuenitur, dicente Psalmista: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua domine, super mel & fauam ori meo. Quasi ergo mel de petra apostoli suxerunt, quam Christo in terra consistente, spiritum sanctum ab eo acceperunt. Quasi oleum de firma petra, quam iam eo in caelo præfidente, eundem spiritum sanctum in linguis igneis uisibiliter de caelo accipere meruerunt. De hoc oleo scriptum est: Computrescet iugum a facie olei, id est, iugum peccati a facie spiritus sancti. Siue aliter: Quia sicut ait Apostolus: Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Recte bis spiritum sanctum acceperunt, quia eadem charitas duobus præceptis implet, dilectione dei uidelicet & proximi. In terra quippe datur spiritus, ut diligatur proximus: de caelo datur spiritus, ut diligatur deus. Et quia per dilectionem proximi peruenimus ad dilectionem dei, recte primum in terra datur spiritus, & postmodum de caelo, sicut ait apostolus Iohannes: Qui non diligit fratrem suum quem uidet,

Dent. 32

1. Cor. 10

Psalm. 133

Isaie. 60

Roma. 8

- deū quem non uidet, quō potest diligere? Et pulchre
 insufflando sp̄m sanctū dedit, ut ipsum se esse osten-
 deret, qui in facie primi hoīs spiraculum uitæ spirau-
 erat. **Gene. 2.** Vel certe q̄a anhelitus ab interiore exterius
 trahit, insufflando sp̄m sanctū dedit, ut oñderet oēm
 diuinitatē in se esse: & sicut à patre, ita quoq; à se sp̄m
 sc̄tm procedere. In ipso em̄ (ut ait Ap̄tus) inhabitat
 oīs plenitudo diuinitatis corporaliter. Vñ & consu-
 etudo ecclesiastica obtinuit, ut in eorū facie, qui p̄
 gratiam spiritus sancti regenerandi sunt, à sacerdoti-
 bus insuffletur. Nam illud prætermittendū non est,
 quod per dationem spiritus sancti omniū pctōrum
 remissio tribuitur, & ipsa quoq; remissio septē mo-
 dis efficitur. Primo, per sacramentū baptismatis. Se-
 cundo per eucharistiæ perceptionē. Vnde & dñs in
Johan. 6. euangelio dicit: Nisi manducaueritis carnem filij ho-
 minis, &c. Tertio per martyrium. Quarto per elee-
 mosynam: quia ut scriptum est, Sicut aqua extinguit
 ignem, ita elemosyna extinguit pctm̄. Quinto per
Actū. 3. p̄nitentiā. P̄nitementini (inquit apostolus) & cōuer-
1. Petri. 4. timini, ut deleantur uestra pctā. Sexto, p̄ charitatem:
 quia (sicut apostolus dicit) charitas operit multitudi-
 nem pctōrum. Septimo, quando in nobis peccanti-
Matth. 6. bus dimittimus: quia sicut dñs dicit, Si non dimiseri-
 tis hominibus peccata eorū, nec pater uester cælestis
 dimittet uobis pctā uestra. Quia ergo per sp̄m san-
 ctum remissio pctōrum tribuitur, recte p̄ eundē spi-
 ritum datū discipulis dicitur. Quorum remis-
 sitis peccata, remittūtur eis: et quorū retinue-
 ritis, retēta sunt. Et reuera magna gratia aposto-
 lis data est, ut nō solum per sp̄m sanctum à proprijs
 peccatis absoluerentur, sed etiā in alienis peccatis di-

mittendis potestatem acciperent. Quorum locum & ordinem episcopi & sacerdotes nunc in ecclesia retinent, qui ligandi solvendique potestatem habent, sicut in persona omni primo pastori specialiter dictum est: **Tibi dabo claves regni caelorum. Et quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in caelis.** Unde in lege figuraliter praecipitur de leprosis, ut si quis lepra percussus esset, ostenderet se sacerdoti, & ad eius iudicium aut eijceretur extra castra, aut reciperetur. Non quod ipse leprosum mundare, aut mundatum leprosum facere posset, sed quia ad ministerium ipsius sacerdotis pertinet, ut discernat inter lepram & lepra, id est, inter peccatum maius & minus. Subtilis enim examinatione providendum est, qui sunt digni intra ecclesiam recipiendi, & qui extra eandem propter peccata reijciendi. Non solum quippe iudicio qualitas & quantitas peccati est considerata, sed etiam persona peccantis, & satisfactio poenitentis. Illos enim sua sententia pastor absoluere potest, quos uiderit per commotionem cordis & dignam emendationem a deo esse solutos. Grandis honor, sed graue pondus istius honoris. Valde namque durum est, ut ille alienas animas iudicandas suscipiat, qui suam ipsam custodire nescit. Sunt enim nonnulli, qui ministerium religionis ad potestatem retorquent honoris, & putant se soluere noxios, & ligare innoxios. De quibus scriptum est: **Mortificabant animas quae non moriuntur, & uiuificabant animas quae non uiuunt.** Quasi enim non morientem mortificat, qui eum qui in culpa reus non est, sua sententia damnat. Quasi non uiuentem uiuificat, quando illum qui in peccatis permanet, se posse soluere pu-

Matth. 16

Jer. 13
Egedi

Jerem. 6

tar. De talibus alibi scriptum est: Et curabāt contritiōnē populi mei cū ignominia, dicentes, pax pax, & nō erat pax. Sed siue iuste siue iniuste pferatur sentētia pastoris, timenda est, ne forte culpa que nō fit ex opere, fiat ex elatione. Thomas vnus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, qñ uenit Iesus. Dixerūt ergo ei alij discipuli: Vidimus dñm. Ille autem dixit eis: Nisi uidero in manibus eius fixuram clauorum, & mittā digitum meū in locū clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam.]

Cū Lucas dicat, quod duo ex discipulis reuersi in Ierusalem inuenerunt cōgregatos undecim, &c. quid est qd Iohannes defuisse dicit Thomā, qui vnus ex illis erat? Ad quod dicēdum, quia primū cū illis fuit Thomas, sed ad tēpus egressus est, in q̄ spatio egressionis uenit Iesus. Quod nō casu contigisse putandū est, sed diuina dispensatione factum est, ut dño apparente discipulis, vnus electus discipulus defuisset, qui audita resurrectione dubitaret, dubitās quæreret, quērēs inueniret, & à nostris cordibus omnē dubitationē expelleret. Multo magis incredulitas Thomæ nobis, pfuit, q̄ citissima credulitas Mariæ: q̄ dū dubitauit, diligenter quæsiuit, quærens inuenit, inueniēs palpauit, palpās nō solū nostrā fidē corroborauit, sed etiā hæreticorū errorē exclusit, qui dicebant eū uerum corpus non habuisse. Nam quia nō malitia, sed ignorātia dubitauit, noluit pius magister tā dilectū discipulum in infidelitate relinquere, sed ad fidē eius reformādam, iterum dignatus est apparere. Vnde & subditur: Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cū eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vo-

bis. Et pulchre dominus non solū semel & iterum, sed etiam tertio pacem discipulis commendauit, ut eloquium primæ maledictionis per suam resurrectionem solum esse ostenderet: & (ut quidam tradūt) trinā maledictionē auferret, quæ dicta fuerat **Adg.** **Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus uitæ tuæ, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. in sudore uultus tui uesceris pane tuo, donec reuertaris in terram.** Sed omnibus discipulis pace commendata generaliter, specialiter Thomæ dubitationem curauit, dicens: **Infer digitum tuū huc, & uide manus meas, & adfer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis.** Quæritur, quare dicat, infer digitum tuum huc & uide, cum uisus proprie ad aspectum oculorum pertineat: Ad quod dicendum, quia uidere in hoc loco, pro sentire uel intelligere possum est. Hoc autē genus locutionis adeo nobis usitatissimū est, ut per oēs sensus currere uideatur: sicuti uerbi gratia, cum dicimus, audi & uide quāmodum modulate cantat, olfac & uide quāmodum suaue redolet, palpa & uide quāmodum lene sit, gusta & uide quāmodum dulce sit. Ne ergo discipulus infidelis permaneret, dominus suam carnem ei palpabilem præbuit, ut postmodum libera uoce prædicaret. In qua re duo mira & iuxta humanam rationem incomprehensibilia dominus ostendit, cum post resurrectionem corpus suum palpabile præbuit, & incorruptibile demonstrauit, maxime cum illud quod palpari potest, possit & corrumpi: & quod nō potest palpari, non possit corrumpi. Sed miro & ineffabili modo ipse post resurrectionē corpus suū palpabile & in

corruptibile demōstrauit, ut in uno corroboraret fidem apostolorum, in altero inuitaret ad præmiū. Siue certe corpus suū post resurrectionem palpabile et incorruptibile demōstrauit, ut oñderet se eiusdē esse naturæ, cuius fuerat ante passionem, id est, carnem habere: & alterius gloriæ. i. eādē carnē incorruptibilem esse. Et q̄ in sua resurrectione nostrā uoluit præmonstrare resurrectionem, ostendit nostra corpora post resurrectionem incorruptibilia & immortalia esse, non tñ impalpabilia. Vnde mentitus est Euthices, qui dixit corpora nostra post resurrectionē uenturo aerisq̄ esse subtiliora, et sicut iubar solis uideri potest, & palpari non potest, sic nostra corpora uisibilia esse, sed impalpabilia: illud in adiutorium sui erroris assumens, quod ait **Apostolus**: Caro & sanguis regnū dei non possidebunt, non intelligens quia caro in scripturis uarias habet significationes. Aliquando em̄ carnis nomīe ipsa conditio humana designatur, sicut scriptum est: **Hoc nūc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.** Aliquando fragilitas eiusdem carnis, sicut per **Psalmistā** dicitur: **Et recordatus est quia caro sunt.** Aliquando propago cognationis, sicut ait

1. Cor. 15.

Apostolus: **Caro & sanguis regnū dei non possidebunt, non intelligens quia caro in scripturis uarias habet significationes. Aliquando em̄ carnis nomīe ipsa conditio humana designatur, sicut scriptum est: Hoc nūc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.** Aliquando fragilitas eiusdem carnis, sicut per **Psalmistā** dicitur: **Et recordatus est quia caro sunt.** Aliquando propago cognationis, sicut ait

Gene. 2.

Psalm. 77.

Galat. 2.

Matt. 16.

Gene. 6.

1. Cor. 15.

Apostolus: **Continuo non acquieui carnī & sanguini.** Et dñs: **Caro & sanguis non reuelauit tibi.** Aliquādo carnis nomine peccatum designatur, sicut ait dñs ad **Noc**: **Non permanebit spiritus meus in homine in æternū, quia caro est, id est, peccator.** Et **Apostolus** ad **Romanos**: **Vos autem nō estis in carne, sed in spiritu.** Nisi enim in carne essent, epistolas eis non mitteret corporaliter. Sed in carne non esse dicantur, quia carnalibus peccatis non succumbebant. In eo ergo quod ait **Apostolus**, **Caro & sanguis regnum dei nō**

possidebunt, non naturā humanā negauit esse resur-
 rectorum, sed peccata eiusdem carnis regnū dei possi-
 dere non posse confirmauit. Quod securus Aposto-
 lus exposuit, dicens: Neque corruptio incorruptelā pos-
 sidebit. Resurgēt igitur corpora nostra immortalia
 & incorruptibilia, non tñ inuisibilia & impalpabilia,
 teste beato Iob, qui ait: Credo quod redemptor me-
 us uiuit, et in nouissimo die de terra surrecturus sum, Job. 19
 & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea ui-
 debo deum. His contra Euthicen dictis, ad ppria re-
 deamus. Infer digitum tuum huc, & uide man^o
meas: & adfer manum tuam, & mitte in latus meum:
 & noli esse incredulus, sed fidelis. ¶ Vbi notandū, qd
 ut omnem à cordibus eorū auferret dubietatem, non
 solum manus & latus, sed etiam (secundum aliū euā-
 gelistam) pedes qui clauis erant affixi, ostēdit, dicens:
 Videte man^o meas & pedes meos, qd ipse ego sum. Lucē. vi.
 Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa nō habet,
 sicut me uidetis habere. Sed in hoc loco solent paga-
 ni Christianā simplicitatem irridere, dicētes: Qua te-
 meritate putatis uos Christiani, quod deus uester ue-
 stra de puluere corpora suscitaturus sit, cum sic (ut di-
 citis) ipse à mortuis resurgēs uestigia passionis in cor-
 pore suo, ut non apparerent, curare nō potuit? Ad qd
 uera fides respondet, non hoc impossibile esse, sed po-
 tius pieratis. Maius est enim carnem à mortuis resus-
 citare, quā uulnera clauorū in carne sanare. Qui er-
 go quod minus est fecit, & quod maius est facere po-
 terat, nisi uarias ob causas ipsa uulnera in corpore
 suo seruare uoluisset. Primū, ut fidem apostolorū ad-
 erendum inuitaret uel reformaret. Qui em̄ uiden-
 tes fixuras clauorum tarde crediderūt, multo magis

6. Joh. 2.

tardius credidissent, nisi uestigia passiōis in eius mortali corpore recognouissent. Siue alio modo, uestigia suæ passionis in carne sua reseruare uoluit, ut patrem pro nobis interpellans: quia (ut ait Iohannes apostolus) apud patrem aduocatum habemus Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Ostendit ei cicatrices clauorum, quatenus eum, qui nunquam obliuiscitur misereri, ad miserandum inuitet. Siue certe ipsa sua passionis uestigia reseruare uoluit, ut uniuersali iudicio hoc omnibus ostendat, non solum iustis, sed etiam iniustis: ut iusti uidentes quanta & qualia redemptor generis humani pro eorum liberatione sustinuit, in eius amore amplius exardeant, & in laude proficiant: iniusti autem tanto deterius confundantur, quanto magis tantis beneficijs extiterunt ingrati, sicut scriptum est: Et uidebit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, & plangent se super eum omnes tribus terræ. Vel certe cicatrices clauorum & lanceæ apertionem dominus Iesus Christus in carne sua reseruare uoluit, ut ipsa eius uictoriam de antiquo hoste ostendant. Sicut enim (uerbi gratia) miles fortissimus, cū iubente rege singulare certamen pro salute suæ gentis inierit, & cum reuersus uictoriam suæ genti deportauerit, acceptis aliquantis plagis, si dixerit ei medicus: Vis ut ita resanem, ut cicatrices plagarum non appareant: an, ut absque deformitate appareant? & ipse responderit, Volo ut absque deformitate tantum appareat, quatenus omnibus me intuentibus signum meæ uictoriæ manifestent: sic & dominus IESVS CHRISTVS uulnera passionis suæ in cælum reportare uoluit, ut ipsa eum uictoriam habuisse de antiquo serpente de

monstrent. ¶ Respondit Thomas.] Thomas interpretatur abyssus. Quæ interpretatio nominis recte illi congruit, quia sicut abyssus immensam habet profunditatem, sic ipse palpando dominicum corpus, profundum diuinitatis in eo intellexit, de quo scripsit *Psalm. 37.* Iudicia tua abyssus multa. Aliud enim palpauit corpore, & aliud credidit corde. Palpauit hominem, credidit deum. Et ideo exclamās dixit: [Dominus meus, & deus meus.] Dominus, à dominatu dicitur: deus, à timore, sicut quidam de sapientibus dicit:

Primus in orbe deos fecit inesse timor.

Et Salomon: Deum time, & mandata eius obserua. *Ecclesi. 12.*

Et iterum: Time deum & recede à malo. sanitas quippe erit umbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum. *Prover. 11.*

Quod nomen recte illi essentialiter conuenit, qui est rex regum & dominus dominantium, & super omnia timendus, colendus & uenerandus, cui per prophetam dicitur: Tu enim fecisti omnia, cælum & terrā, & uniuersa quæ cæli ambitu continentur, dominus uniuersorum tu es. *Esther. 13.*

Quantam autem remunerationem habeat fides, manifestatur cum subditur: [Dicit eis Iesus. Quia uidisti me Thoma, credidisti, beati qui non uiderunt, & crediderunt.] In hoc uersiculo nõ solum fides Thomæ collaudatur, sed etiam nostra salus futura prædicitur. ac si diceret dñs: Tu quidem beatus es, quia uidisti me & credidisti, sed & illi beati erunt, qui non uidentes me corpore, credituri sunt mente. Quod autem ait, [beati qui non uiderunt, & crediderunt,] præteriti temporis uerbo usus est, quia apud eius præsentiam omnia futura præterita sunt.

Multa quidem & alia signa fecit Iesus in cōspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Si quis euangelium sancti Iohannis cum cæteris euangelistis conferat, multa de miraculis saluatoris in eis scripta reperiet, quæ in Iohannis euangelio non habentur, quoniam Iohānes, qui ultimus suum euangelium scripsit, quod ab alijs scriptum nouit, multis in locis prætermisit. Sed nec in quatuor euangeliorum libris omnia miracula domini scripta habentur, sicut Iohannes in calce sui textus testatur, dicens: Sunt autem & alia multa, quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere eos, qui scribendi sunt, libros. **T**antum autem sancti euangelistæ de miraculis conscripserunt, quantum ad fidem credentium corroborandam sufficere posse cognouerunt. **V**nde & subditur:

Iohan. vi.

Hæc autem scripta sunt, ut credatis quia Iesus est Christus filius dei. Quia ergo hæc scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus filius dei, erubescat Phorinus, qui tantum hominem, & nō deum credere uoluit. Nos autem euangelica lectione instructi, credamus quia Iesus Christus filius dei in una eademq; persona pfectus deus, perfectus & homo, deus ante tempora, homo ex tempore: deus ex patre, homo ex matre. Quid autem ex hac credulitate cōsequamur, manifestatur cum subinfertur: **Et ut credentes, uitam habeatis in nomine ipsius.** In nomine ergo eius uita datur, quæ semetipsum credentibus donat, qui est uia, ueritas & uita, sicut ipse alibi ait: **Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti IESVM CHRISTVM.**

Iohan. i. 4

Iohan. 17